

Zaštita osoba u nemeđunarodnim oružanim sukobima

Fabijanić Gagro, Sandra

Source / Izvornik: **Pravni vjesnik, 2008, 24, 115 - 135**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:537943>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

PRAVNI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

PRAVNI VJESNIK

*Časopis za pravne i društveno-humanističke znanosti
Pravnoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*

*Zeitschrift für Rechts- und Sozialwissenschaften der Fakultät
für Rechtswissenschaften der Universität Josip Juraj Strossmayer in Osijek*

*Journal des sciences juridiques et sociales Faculté de droit,
Univeristé Josip Juraj Strossmayer à Ossiek*

*Journal of Law and Social Sciences of the Faculty of Law,
Josip Juraj Strossmayer University of Osijek*

Pravni vjesnik Pravnog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Izdavač/Publisher

Pravni fakultet u Osijeku, Stjepana Radića 13, Osijek

Uredništvo/Editorial Board

Prof. dr. sc. Zvonimir Lauc (glavni i odgovorni urednik /*Editor in Chief*), prof. dr. sc. Ivana Barković (izvršni urednik/*Executive Editor*), doc. dr. sc. Predrag Zima (tehnički urednik/*Technical Editor*), prof. dr. sc. Branko Babac, prof. dr. sc. Vladimir Ljubanović, prof. dr. sc. Srećko Jelinić, prof. dr. sc. Nedeljko Bosanac, prof. dr. sc. Vlado Belaj, prof. dr. sc. Vilim Herman, prof. dr. sc. Renata Perić, prof. dr. sc. Igor Bojanić, doc. dr. sc. Mira Lulić, doc. dr. sc. Mario Vinković

Međunarodno uredništvo/International Editorial Board

Professor Fiona C. Beveridge, School of Law, University of Liverpool, Velika Britanija
Prof. dr. iur. Rainer Gildeggen, Hochschule für Wirtschaft und Rech, Hochschule Pforzheim, Njemačka
Prof. dr. sc. Ljubomir Zovko, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Bosna i Hercegovina
Doc. dr. sc. Justyna Maliszewska-Nienartowitz, Jean Monner Center for European Studies, University of Toruń, Poljska
Prof. dr. sc. Vid Jakulin, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Slovenija

Lektor za hrvatski jezik/Croatian Language Editor

Marija Šerić, prof.

Prevoditelj i lektor za njemački jezik/ German Language Editor

Mr. sc. Ljubica Kordić

Prevoditelj i lektor za francuski jezik/ French Language Editor

Branka Semialjac, dipl. oec.

Mr. sc. Jean-Francois Berger

Prevoditelj i lektor za engleski jezik/English Language Editor

Željko Rišner, prof.

Dubravka Papa, prof.

Adresa uredništva/Address of the Editorial Board

Pravni fakultet u Osijeku
Stjepana Radića 13, Osijek, Republika Hrvatska
tel: 031/224-500, fax: 031/224-540
web: <http://vjesnik.pravos.hr>

Časopis izlazi u 4 broja godišnje (cijena četverbroja 120,00 kn)

Narudžbe slati na adresu uredništva, a novac uplatiti na žiro račun broj 2340009-110063962

Naklada 500 primjeraka

Izdano uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske
Tekstovi objavljeni u časopisu referiraju se u publikaciji Current Legal Theory, Tilburg, The Netherlands

Tisak

MIT, Osijek.

SADRŽAJ

Duško Vrban, Ph.D., Full Professor CAN THE THEORY BE RESCUED? A RECONSIDERATION OF RELATIONSHIP BETWEEN THEORY AND PRACTICE IN JURISPRUDENCE	9
Doc. dr. sc. Aleksandra Vasilj, dr. sc. Sanja Zagrajski, Biljana Činčirak, dipl. iur. LUKE UNUTARNJIH VODA I PRAVNI STATUS ZEMLJIŠTA UNUTAR LUČKOG PODRUČJA – NEDOREČENOST ZAKONA O PLOVIDBI I LUKAMA UNUTARNJIH VODA.....	21
Doc. dr. sc. Branislav Malagurski TERITORIJALNA ORGANIZACIJA I INSTITUCIJE PODRŠKE KAO UVJET UČINKOVITE MEĐUNARODNE SURADNJE EUROPSKE UNIJE I DRŽAVA JUGOISTOČNE EUROPE: SLUČAJEVI HRVATSKE I SRBIJE	49
Doc. dr. sc. Izabela Pruchnicka-Grabias INVESTICIJSKA POLITIKA HEDGE FONDOVA PONUĐENIH NA POLJSKOM FINANCIJ- SKOM TRŽIŠTU	61
Mr. sc. Anita Blagojević PRVI OMBUDSMAN U SVIJETU- ŠVEDSKI "JUSTITIEOMBUDSMAN"	77
Doc. dr. sc. Stipe Ivanda, Renata Čorić, dipl. iur. USTROJSTVO BOSNE I HERCEGOVINE S OSVRTOM NA ENTITETE.....	95
Dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro ZAŠTITA OSOBA U NEMEĐUNARODNIM ORUŽANIM SUKOBIMA.....	115
Ines Jambreč, dipl. iur, mr. sc. Petra Goran REFORMA JAVNE UPRAVE U REPUBLICI HRVATSKOJ-POSTAVLJA LI ZAKON O DRŽAV- NIM SLUŽBENICIMA TEMELJ ZA RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA U HRVATSKOJ DRŽAV- NOJ UPRAVI?.....	137
Davorin Pichler, dipl. iur. DRUŠTVA ZA UZAJAMNO OSIGURANJE.....	165
Prikaz	
Prof. dr. sc. Ivana Barković PRIKAZ KONFERENCIJE IABE 2008	185

CONTENT

Duško Vrban, Ph.D., Full professor CAN THE THEORY BE RESCUED? A RECONSIDERATION OF RELATIONSHIP BETWEEN THEORY AND PRACTICE IN JURISPRUDENCE	9
Aleksandra Vasilj, Ph.D., Assistant professor, Sanja Zagrajski, Ph.D., Biljana Činčurak, LLB PORTS ON INLAND WATERWAYS AND LEGAL STATUS OF THE LAND WITHIN THE PORT AREA – DEFICIENCY OF THE ACT ON NAVIGATION AND INLAND PORTS	21
Branislav Malagurski, Ph.D., Assistant professor TERRITORIAL ORGANIZATION AND SUPPORT INSTITUTIONS AS PRECONDITIONS TO EFFICIENT INTERNATIONAL COOPERATION BETWEEN EUROPEAN UNION AND SOUTH- EAST EUROPE COUNTRIES: CASES OF CROATIA AND SERBIA	49
Izabela Pruchnicka-Grabias, Ph.D., Assistant professor INVESTMENT REGULATIONS OF HEDGE FUNDS OFFERED ON THE POLISH FINANCIAL MARKET	61
Anita Blagojević, LLM THE FIRST OMBUDSMAN IN THE WORLD- THE SWEDISH «JUSTITIEOMBUDSMAN» ..	77
Stipe Ivanda, Ph.D., Assistant professor, Renata Čorić, LLB ORGANIZATION OF THE BOSNIA AND HERZEGOVINA WITH THE PARTICULAR ATTENTION TO ENTITIES	95
D. Sc. Sandra Fabijanić Gagro PROTECTION OF PERSONS IN NON-INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS	115
Ines Jambreč, LLB, M.Sc. Petra Goran PUBLIC ADMINISTRATION REFORM IN THE REPUBLIC OF CROATIA-DOES THE CIVIL SERVANTS ACT LAY THE FOUNDATIONS TO HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT IN CROATIAN STATE ADMINISTRATION?	137
Davorin Pichler, LLB MUTUAL INSURANCE COMPANIES.....	165
Reviews	
Ivana Barković, Ph. D., Associate professor REVIEW OF THE CONFERENCE IABE 2008.....	185

INHALT

Dr. Duško Vrban, ordentlicher Professor CAN THE THEORY BE RESCUED? A RECONSIDERATION OF RELATIONSHIP BETWEEN THEORY AND PRACTICE IN JURISPRUDENCE	9
Doz. Dr. Aleksandra Vasilj, Dr. Sanja Zagrajski, Biljana Činčurak, dipl. Iur DIE HÄFEN DER INNEREN GEWÄSSER UND DER RECHTSSTATUS DER GRUNDSTÜCKE IM HAFENGEBIET – MANGELHAFTIGKEIT DES GESETZES ÜBER SCHIFFFAHRT UND DIE HÄFEN DER INNEREN GEWÄSSER	21
Doz. Dr. Branislav Malagurski TERRITORIALORGANISATION UND UNTERSTÜTZUNGSINSTITUTIONEN ALS VORAUSSETZUNG EINER WIRKUNGSVOLLEN INTERNATIONALEN ZUSAMMENARBEIT ZWISCHEN DER EUROPÄISCHEN UNION UND DEN SÜDOSTEUROPÄISCHEN STAATEN: FÄLLEN KROATIENS UND SERBIENS.....	49
Doz. Dr. Izabela Pruchnicka-Grabias REGULIERUNG DER INVESTIERUNGEN IN DIE AUF DEM POLNISCHEN FINANZMARKT ANGEBOTENEN ABSICHERUNGSFONDS (HEDGE FUNDS)	61
Mag. Anita Blagojević SCHWEDISCHER "JUSTITIEOMBUDSMAN"- DER ERSTE OMBUDSMANN IN DER WELT..	77
Doz. Dr. Stipe Ivanda, Renata Čorić, dipl. Iur. STAATSAUFBAU VON BOSNIEN UND HERZEGOWINA MIT RÜCKSICHT AUF DIE ENTITÄTEN	95
Dr. Sandra Fabijanić Gagro PERSONENSCHUTZ IN NICHT-INTERNATIONALEN WAFFENKONFLIKTEN	115
Ines Jambrek, dipl. Iur., Mag. Petra Goran DIE REFORM DER ÖFFENTLICHEN VERWALTUNG IN KROATIEN – LEGT DAS GESETZ ÜBER DIE ÖFFENTLICH BEDIENSTETEN EINEN GRUND FÜR DIE ENTWICKLUNG VON MENSCHLICHEN RESSOURCEN IN DER STAATSVERWALTUNG KROATIENS?.....	137
Davorin Pichler, dipl. Iur. DIE GESELLSCHAFT FÜR WECHSELSEITIGE VERSICHERUNG	165
Darstellung	
Dr. Ivana Barković, ausordentlicher Professor DARSTELLUNG DER KONFERENZ IABE 2008	185

TABLE DES MATIÈRES

Dr. Sc. Duško Vrban, professeur titulaire CAN THE THEORY BE RESCUED? A RECONSIDERATION OF RELATIONSHIP BETWEEN THEORY AND PRACTICE IN JURISPRUDENCE	9
Doc. dr. sc. Aleksandra Vasilj, dr. sc. Sanja Zagrajski, Biljana Činčurak, dipl.iur LES PORTS DES EAUX INTÉRIEURES ET LE STATUT JURIDIQUE DES TERRAINS À L'INTÉRIEUR DE LA ZONE DE PORT – L'IMPRÉCISION DE LA LOI DE NAVIGATION ET DES PORTS DANS LES EAUX INTÉRIEURES	21
Doc. dr. sc. Branislav Malagurski L'ORGANISATION TERRITORIALE ET LES INSTITUTIONS DE SUPPORT COMME CONDITION DE COOPÉRATION INTERNATIONALE DE L'EU AVEC LES ÉTATS DE L'EUROPE DU SUD-EST : CAS DE LA CROATIE ET SERBIE	49
Doc. dr. sc. Izabela Pruchnicka-Grabias POLITIQUE D'INVESTISSEMENTS DE HEDGE FONDS OFFERTS SUR LE MARCHÉ POLONAIS DE FINANCES	61
Mr. sc. Anita Blagojević LE PREMIER MÉDIATEUR AU MONDE – LE « JUSTITIEOMBUDSMAN » SUÉDOIS	77
Doc. dr. sc. Stipe Ivanda, Renata Ćorić, dipl. iur. CONSTITUTION DE LA BOSNIE ET HERZÉGOVINE AVEC UN REGARD SUR LES ENTITÉS	95
Dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro LA PROTECTION DES PERSONNES DANS LES CONFLITS ARMÉS LOCAUX	115
Ines Jambrek, dipl. iur., mr. sc. Petra Goran LA RÉFORME DE L'ADMINISTRATION PUBLIQUE EN RÉPUBLIQUE DE CROATIE. LA LOI SUR LES AGENTS DE LA FONCTION PUBLIQUE, POSE T-ELLE LE FONDEMENT DU DÉVELOPPEMENT DE LA GESTION DES RESSOURCES HUMAINES DANS L'ADMINISTRATION CROATE ?	137
Davorin Pichler, dipl. iur. LES SOCIÉTÉS MUTUELLES	165
Revues	
Dr. Sc. Ivana Barković, professeur REVUE DE CONFERENCE IABE 2008	185

Dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro,
Viši asistent - znanstveni novak Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci

UDK: 341.33
Stručni rad

ZAŠTITA OSOBA U NEMEĐUNARODNIM ORUŽANIM SUKOBIMA

Prikaz: Osnovni je cilj međunarodnog humanitarnog prava u cjelini ublažavanje posljedica oružanih sukoba. To je moguće učiniti ograničavanjem izbora sredstava i metoda izvođenja oružanih operacija, usvajanjem normi koje određuju koji se objekti i ciljevi ne smiju napadati, koje su osobe izuzete od napada i kako prema njima valja postupati. Jedno od osnovnih ograničenja u vođenju neprijateljstava nametnuto je državama u pogledu osoba – svatko tko izravno ne sudjeluje u neprijateljstvima mora biti zaštićen. Pitanje zaštite žrtava oružanih sukoba i civila nije ništa manje značajno u situacijama nemeđunarodnih oružanih sukoba, čak dapače. S obzirom na broj nemeđunarodnih oružanih sukoba i modalitete zlostavljanja kojima smo svjedočili tijekom 20. stoljeća, možda bi bilo potrebno naglasiti čak pojačanu potrebu za zaštitom žrtava te vrste oružanih sukoba. Temelj pravila o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba sadržan je u članku 3. zajedničkom svim Ženevskim konvencijama, koji donosi listu pravila ponašanja, danas prepoznatih kao izraz osnovnih obzira čovječnosti. Dopunski protokol II, kao dokument koji se u cijelosti odnosi na zaštitu žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, kroz svojih dvadesetosam članaka razrađuje i proširuje zaštitu proklamiranu zajedničkim člankom 3.

Ključne riječi: međunarodno humanitarno pravo, nemeđunarodni oružani sukobi, zaštita žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, članak 3. zajednički svim Ženevskim konvencijama, Dopunski protokol II

1. Uvod

Na međunarodnoj diplomatskoj konferenciji u Ženevi 1949. godine poduzet je prvi oprezan korak u novo i iznimno složeno područje zaštite žrtava oružanih sukoba. Na konferenciji su sudjelovali predstavnici pedeset i devet zemalja, ovlašteni raspravljati o tekstovima, kao i četiri predstavnika u svojstvu promatrača. Nakon nekoliko mjeseci pregovora, izmjena i dopuna predloženih nacrti tekstova, potpisane su četiri konvencije (dalje: Ženevske konvencije),¹

¹ Narodne novine – Međunarodni ugovori, 5/1994.

temelji novog međunarodnog humanitarnog prava: 1. Konvencija (I.) za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu; 2. Konvencija (II.) za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru; 3. Konvencija (III.) o postupanju s ratnim zarobljenicima i 4. Konvencija (IV.) o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata.

Ženevske konvencije imaju ukupno četrstodvadesetdevet članaka² koji predstavljaju cjelinu, a njihovim zajedničkim odredbama osigurano je jedinstvo sustava međunarodnog humanitarnog prava i podjednaka, uravnotežena zaštita svih kategorija žrtava rata. Postoji jedno opće jamstvo zaštićenim osobama da pravila koja ih štite moraju biti primijenjena u svim međunarodnim oružanim sukobima, a takvi su sukobi definirani u Konvencijama.³ Kako bi primjena Konvencija bila proširena na što veći broj slučajeva, proširen je pojam međunarodnog oružanog sukoba. Konvencije će se primjenjivati u slučaju objavljenog rata ili svakog drugog oružanog sukoba koji izbije između dviju ili više visokih strana ugovornica, čak i ako jedna od njih nije priznala ratno stanje. Također, konvencije se primjenjuju na slučajeve okupacije čitavog ili dijela područja jedne visoke ugovorne stranke, čak i ako ta okupacija ne naiđe ni na kakav vojni otpor.⁴

Međutim, Ženevska konferencija 1949. godine unijela je u pravo oružanih sukoba još jednu izvanrednu novinu, značajnu sa stajališta ovog rada. Prvi put u povijesti utvrđena su i određena pravila koja, kao svojevrsni standard, trebaju vrijediti i u nemeđunarodnim oružanim sukobima. Do tada su se starije konvencije smatrale primjenjivim jedino u ratovima između država. Izravni poticaj za donošenje te odredbe bio je španjolski građanski rat, koji je ukazao na teškoću u prisiljavanju stranaka jednog takvog nemeđunarodnog sukoba na poštivanje čak i osnovnih pravila međunarodnog prava. U svjetlu tog iskustva odlučeno je da će se Ženevske konvencije u potpunosti primjenjivati na međunarodne oružane sukobe, ali je u sve četiri Konvencije uveden zajednički članak 3., koji je primjenjiv „... u slučaju sukoba koji nema međunarodni karakter i koji izbije na području jedne od visokih stranaka ugovornica...”. Usvajanje ovog članka predstavljalo je značajan korak naprijed time što je potvrdilo mogućnost utvrđivanja pravila međunarodnog prava koja se izričito i isključivo odnose na situaciju nemeđunarodnog oružanog sukoba.⁵

Nakon Drugog svjetskog rata osnovni i proklamirani cilj međunarodnog humanitarnog prava postaje zadovoljenje zahtjeva čovječnosti, neposredna zaštita čovjeka i njegovih interesa u oružanom sukobu,⁶ što je pristup koji će se osjetiti i na sljedećoj Diplomatskoj konferenciji

² Prva ženevska konvencija ima ukupno 64 članka, Druga konvencija - 63 članka, Treća konvencija - 143 članka i Četvrta ženevska konvencija ukupno ima 159 članaka.

³ Bugnion, François, *The International Committee of the Red Cross and the Protection of War Victims*, International Committee of the Red Cross, 2003., str. 315.

⁴ Članak 2. zajednički svim Ženevskim konvencijama. U odnosu na taj članak v. i stav Međunarodnog suda u predmetu *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, od 9. srpnja 2004. godine, par. 95.

⁵ Kalshoven, Frits, *Ograničenja vođenja rata*, Međunarodni odbor Crvenog križa, Zagreb, 2001., str. 11.

⁶ S obzirom na to da Ženevske konvencije stavljaju naglasak na zaštitu žrtava oružanih sukoba, u teoriji se termin „ratno pravo”, koji je do tada prevladavao, počeo zamjenjivati terminom „humanitarno pravo”. Time se željela naglasiti razlika između haškog prava (Haških konvencija iz 1899. i 1907. godine) i ženevskog prava (Ženevskih konvencija iz 1949.), iako danas pravladava stav da se radi o jedinstvenom sustavu. U tom pravcu ide i mišljenje Međunarodnog suda, koji je u jednom od svojih predmeta utvrdio da su tzv. haško i ženevsko pravo postali tako usko povezani da su s vremenom prerasli u jedan jedinstven kompleksan sustav, koji danas znamo pod nazivom „međunarodno humanitarno pravo”, a to je jedinstvo posebno vidljivo u Dopunskim protokolima uz Ženevske konvencije iz 1977. godine, koji sadrže odredbe iz obje kategorije (V. *Advisory Opinion u predmetu: Legality of the threat or use of nuclear weapons*, 8 July 1996., International Court of Justice, par. 75). No, treba naglasiti da usprkos tom jedinstvu i jedinstvenom cilju svih pravila koja se odnose na oružane sukobe, pojedini autori ipak većinu odredaba s tog područja razlikuju po tome bave li se one ponajprije načinima i sredstvima borbe ili zaštitom osoba u oružanim sukobima, pa stoga i smatraju da je izraz „pravo oružanih sukoba” adekvatniji od izraza „humanitarno pravo”. V. u: Andrassy, Juraj Bakotić, Božidar Seršić, Maja Vukas, Budislav, *Međunarodno pravo 3*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 128 - 129; Shaw, Malcolm N., *International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997., str. 812 - 815.

1977. godine, prilikom usvajanja Dopunskih protokola o zaštiti žrtava međunarodnih, odnosno nemeđunarodnih oružanih sukoba.⁷

Dopunski protokol za zaštitu žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (dalje: Dopunski protokol II) II poduzeo je male, ali značajne korake u pravcu ograničavanja ratovanja putem međunarodnog ugovornog prava. Time ipak nije zašao na sasvim novo područje, budući da je i ovdje običajno pravo tijekom godina već izgradilo nekoliko osnovnih usmjeravajućih načela. Među njima tri zaslužuju posebnu pozornost, a sadržana su već u Rezoluciji Ujedinjenih naroda broj 2444, koja je na Međunarodnoj konferenciji o ljudskim pravima, u Teheranu 1968. godine, usvojena bez prigovora.⁸ Budući da ova načela ne prave razliku između tradicionalnih kategorija sukoba, ona čine temelje međunarodnog humanitarnog prava u cjelini. Moguće ih je sažeti u tri osnovna načela:

1. Pravo na uporabu metoda i sredstava ratovanja nije neograničeno;
2. Zabranjeni su napadi na civilno stanovništvo;
3. U svako doba nužno je razlikovati borce i civile.

Prema utvrđenim pravilima međunarodnog humanitarnog prava, ograničenja ratovanja proizlaze iz pretpostavke da sukobljene strane nemaju neograničeno pravo u izboru sredstava ratovanja i nanošenja gubitaka neprijatelju. One se moraju voditi načelom vojne potrebe – uporabom nasilja u minimalnom opsegu i intenzitetu koji je potreban za postizanje cilja, kao i načelom humanosti – zaštitom života i zdravlja civila, jer su to osobe koje ne predstavljaju prijetnju sukobljenim stranama. Cilj sukoba je oslabiti borbenu snagu drugu stranu, ali uz postojeće granice usvojene u obliku načela kojih se moraju pridržavati sve strane u sukobu. U Dopunskom protokolu II moguće je naći odjeke drugog i trećeg načela s Teheranske konferencije, koja izrijeком zabranjuju napade na civilno stanovništvo ili na pojedine civile.⁹ Svatko tko izravno ne sudjeluje u neprijateljstvima mora biti zaštićen.

2. Osnovna pravila o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba

Osnovna pravila o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba nalaze se u spomenutom članku 3. zajedničkom svim Ženevskim konvencijama. Članak 3. donosi listu pravila koja su izraz osnovnih obzira čovječnosti (*elementary considerations of humanity*)¹⁰ i predstavljaju opću uputu sukobljenim stranama da prema svima onima koji izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe koje su izvan bojnog ustroja (*hors de combat*) zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojeg drugog razloga,

⁷ Za izvor v. u: Narodne novine – Međunarodni ugovori, 5/1994.

⁸ Teheranska konferencija održana je od 22. travnja do 13. svibnja 1968. godine, a povod njenog sazivanja bilo je obilježavanje dvadesete godišnjice donošenja Opće deklaracije o ljudskim pravima. Tom je prilikom usvojen čitav niz rezolucija o brojnim različitim aspektima međunarodne zaštite ljudskih prava. Između ostalog, na Konferenciji je dan poticaj istraživanju o potrebi za dopunskim humanitarnim međunarodnim konvencijama ili mogućom revizijom postojećih konvencija radi osiguranja bolje zaštite civila, ratnih zarobljenika i boraca u svim oružanim sukobima, te zabrane i ograničenja uporabe određenih metoda i sredstava ratovanja. V. tekst Rezolucije Respect for Human Rights in Armed Conflict, UN General Assembly Resolution 2444 (XXIII), od 19. prosinca 1968. godine. Za komentar v. primjerice i u: Doswald – Beck, Louise, Vité, Sylvain, International Humanitarian Law and Human Rights Law, International Review of the Red Cross, vol. 75, br. 293, 1993., str. 105.

⁹ Članak 13. Dopunskog protokola II.

¹⁰ zraz "elementary considerations of humanity" prvi je put spomenut u praksi Međunarodnog suda, u predmetu Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania), od 9. travnja 1949. godine, par. 215. Taj je izraz kasnije ponovljen i u predmetu Nicaragua (Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua), Judgement, International Court of Justice Reports, od 27. lipnja 1986. godine, par. 218

u svakoj prilici postupaju čovječno, bez ikakvog nepovoljnog razlikovanja utemeljenog na rasi, boji kože, vjeroispovijesti ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju, ili bilo kojem drugom sličnom kriteriju. Prema gore navedenim osobama zabranjeni su, u svako doba i na svakom mjestu, sljedeći postupci:

- a) nasilje protiv života i tijela, osobito sve vrste ubojstava, sakaćenja, okrutnog postupanja i mučenja;
- b) uzimanje talaca;
- c) povrede osobnog dostojanstva, osobito uvredljivi i ponižavajući postupci;
- d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja pred redovito ustanovljenim sudom, koji pruža sva jamstva priznata kao nužna od civiliziranih naroda.

Konačno, članak 3. također sadrži humanitarni zahtjev u skladu s kojim se ranjenici i bolesnici moraju prikupiti i zbrinuti. Dopunski protokol II razradio je i tu, prilično općenito uobličenu odredbu,¹¹ ali ne na način kako je to učinjeno u Dopunskom protokolu o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (dalje: Dopunski protokol I). Naime, u zbrinjavanju ranjenika i bolesnika, Dopunski protokol I odlazi korak dalje, predviđajući u članku 17. stavku 1. aktivnu ulogu civilnog stanovništva u njihovu zbrinjavanju. Civilno stanovništvo dužno je poštivati ranjenike, bolesnike i brodolomce, čak i kada oni pripadaju protivničkoj strani i nad njima se ne smije vršiti nasilje. Civilno stanovništvo ovlašteno je prikupiti ranjenike, bolesnike i brodolomce i brinuti se o njima, čak i na svoju inicijativu.¹² Nitko ne može biti uznemiravan, proganjan, osuđivan ili kažnjavao zbog takvih humanih djela.

Civili u nemeđunarodnom oružanom sukobu (uhićene i internirane osobe, ranjenici, bolesnici, brodolomci), odnosno sve osobe koje ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima ili su pre-stale u njima sudjelovati, bez obzira na to je li njihova sloboda bila ograničena ili ne, imaju pravo da im osobnost, čast i vjersko uvjerenje budu poštovani. S njima će se u svim prilikama postupati čovječno, neovisno o boji kože, rasi, vjeri, spolu, bogatstvu. Takvo postupanje mora biti lišeno svakog vida diskriminacije. Zabranjeno je naređivati da ne smije biti preživjelih.¹³

Načela čovječnog postupanja i nediskriminacije se dalje razrađuju u dugom popisu postupanja koji su zabranjeni i ostaju zabranjeni, u svako doba i na svakom mjestu. Popis ponavlja određeni broj čina zabranjenih već temeljem članka 3. zajedničkog svim Ženevskim konvencijama:

- nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, osobito ubojstvo i okrutno postupanje, kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne;
- kolektivne kazne;
- uzimanje talaca;
- teroristički čini;
- vrijeđanje ljudskog dostojanstva, osobito ponižavajući i degradirajući postupci, silovanje, prisilna prostitucija i svaki oblik nedoličnog napada;
- ropstvo i trgovina robljem u svim oblicima;
- pljačka;

¹¹ V. primjerice članke 9., 10. i 12. Dopunskog protokola II.

¹² Henry Dunant, pokretač ideje o ustanovljenju Međunarodnog Crvenog križa i osoba čiji je rad umnogome pridonio razvoju međunarodnog humanitarnog prava, u svom djelu *Un souvenir de Solferino iz 1862. godine* navodi primjer koji bi mogao predstavljati osnovu takvih odredbi o zaštiti ranjenika i bolesnika. Naime, kada su žene Castiglionea vidjele da on u pomaganju ranjenicima obiju strana ne pravi među njima nikakvu razliku, slijedile su njegov primjer. "*Tutti fratelli - Svi su oni braća!*" opravdavale su svoj nesebičan rad (Dunant, Henry, *A Memory of Solferino*, International Committee of Red Cross, Geneva, 1986., str. 72).

¹³ V. članak 4. stavak 1. Dopunskog protokola II.

- prijetnje izvršenjem bilo kojeg od navedenih čina.¹⁴

Dopunski protokol II pravila o zaštiti žrtava posuđuje od Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.¹⁵ Članak 4. Dopunskog protokola II utvrđuje temeljna jamstva u cilju osiguranja čovječnog postupanja, članak 5. predstavlja zbornik pravila o postupanju s osobama lišenim slobode, dok članak 6. detaljno izlaže pretpostavke za valjano suđenje. Međunarodno humanitarno pravo sadrži niz pravila o kaznenim sankcijama.¹⁶ Ono zabranjuje izvršenje smrtne kazne nad trudnicama, majkama male djece te osobama koje su u trenutku izvršenja djela bile mlađe od 18 godina.¹⁷

Unutar granica tih pravnih jamstava, država koja goni ustanike u nemeđunarodnom oružanom sukobu može prema njima primijeniti najstrože mjere. Važno je naglasiti da u nemeđunarodnim oružanim sukobima ne postoje kategorije borca ni ratnog zarobljenika – ustanik koji se digne protiv legalne vlasti za nju je običan prijestupnik. Ni zajednički članak 3., a ni Dopunski protokol II ne osiguravaju poseban položaj borcima ili ratnim zarobljenicima. Zarobljeni ustanik ima pravo tražiti da se prema njemu postupa korektno, ali on nije ratni zarobljenik. Ova razlika naspram pravnog režima koji se primjenjuje u međunarodnim oružanim sukobima i koji daje poseban status borcima i ratnim zarobljenicima objašnjava se stavom država da su ustanici koji ustaju protiv vlasti na području na kojem žive obični prekršitelji zakona. Niti jedna odredba međunarodnog prava ne sprječava vlasti da sude zarobljenim ustanicima temeljem svog nacionalnog kaznenog zakonodavstva.¹⁸

3. Načelo razlikovanja osoba koje izravno sudjeluju u neprijateljstvima u odnosu na civile u nemeđunarodnim oružanim sukobima

U međunarodnom humanitarnom pravu jedno je od temeljnih načela – načelo razlikovanja osoba koje sudjeluju u neprijateljstvima u odnosu na one koje u njima ne sudjeluju. Sadržaj tog načela nije jedinstven za sve sukobe, već ovisi o njegovoj vrsti.

Naime, u međunarodnom oružanom sukobu vodi se računa o razlici između civila i borca, jer borac nema pravo na život, a svaka je osoba ili borac ili zaštićena osoba – civil ili ratni zarobljenik. Ako postoji sumnja je li određena osoba civil ili nije – ona će se smatrati civilom.¹⁹ Pravo osobe se mijenja kad se promijeni i njegova kvalifikacija. Civil ima pravo na imunitet od napada, osim ako se uključi u oružane snage, čime gubi prava civila, a stječe prava koja ima borac.²⁰ Pravo borca je sudjelovanje u neprijateljstvima; zbog tog mu se ne može suditi. Drugim riječima, osoba koja u borbi sudjeluje kao borac, ima imunitet od kažnjavanja za uzimanje oružja, što je osnovna svrha razlikovanja u međunarodnim oružanim sukobima.

¹⁴ Ibid., članak 4. stavak 2.

¹⁵ V. Dio III Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

¹⁶ Članak 3. stavak 1. svih Ženevskih konvencija i članak 6. Protokola II.

¹⁷ Članak 6. stavak 4. Dopunskog protokola II.

¹⁸ Gasser, Hans-Peter, Međunarodno humanitarno pravo, uvodna razmatranja, Međunarodni odbor Crvenog križa, Zagreb, 2000., str 72.

¹⁹ V. odredbu članka 50. stavka 1. Dopunskog protokola I. Također v. više i u: Hoffman, Michael H., Rights and Duties, as Captives and Captors, on Non-state Interventions During International and Internal Armed Conflict, American Society of International Law Proceedings, vol. 96, 2002., str. 32 – 35; Lopez, Laura, Uncivil Wars: The Challenge of Applying International Humanitarian Law to Internal Armed Conflict, New York University Law Review, vol. 69, br. 4 – 5, 1994., str. 928 – 930.

²⁰ Civil na neokupiranom području koji se prilikom približavanja neprijatelja spontano lati oružja kako bi se odupro trupama napadača, ne imajući vremena organizirati se u redovne oružane snage, ako otvoreno nosi oružje i ako poštuje zakone i običaje rata – smatra se ratnim zarobljenikom. V. članak 4 A (6) Dopunskog protokola I.

Tome nasuprot, kao što smo već spomenuli – u nemeđunarodnom sukobu ne postoje osobe koje se nazivaju borcima, a zarobljeni ustanik nema pravo na položaj ratnog zarobljenika. Dakle, u skladu s pravima koja pripadaju borcima u međunarodnim oružanim sukobima – borac koji u međunarodnom sukobu ubije neprijatelja u borbi nije kriv, ali ako ustanik to isto učini u nemeđunarodnom oružanom sukobu – kriv je za ubojstvo, nema privilegirani status i kaznit će ga se sukladno odredbama domaćeg zakonodavstva. Osnovno pravilo kažnjavanja iz članka 6. Dopunskog protokola II određuje da se osoba okrivljena za neko djelo ne može osuditi, niti se nad njom može izvršiti kazna, osim na temelju presude suda koji pruža osnovna jamstva za neovisnost i nepristranost. Posebice:

- a) pravila postupka odredit će da se optuženik mora bez odgode obavijestiti o pojedinstima djela koje mu se stavlja na teret i osigurati optuženiku prije i za vrijeme suđenja sva prava i sredstva koja su mu potrebna za obranu;
- b) nitko ne može biti kažnjen za neko djelo, osim na temelju individualne kaznene odgovornosti;
- c) nitko ne može biti osuđen za bilo koji čin ili propust koji nije bio kazneno djelo prema unutarnjem ili međunarodnom pravu u trenutku izvršenja; isto tako, neće se izreći teža kazna od one koja je bila predviđena u trenutku kad je kazneno djelo počinjeno; ako zakon, nakon što je to djelo počinjeno predvidi blažu kaznu, ta će se primijeniti na počinitelja;²¹
- d) za svaku se osobu optuženu za neko djelo predmnijeva da je nevinna dok joj se u zakonom predviđenom postupku ne dokaže krivnja;
- e) svaka osoba optužena za neko djelo ima pravo prisustvovati raspravi;
- f) nitko se ne može prisiliti da iskazuje protiv sebe ili da prizna krivnju.

Prilikom izricanja presude svaka će se osuđena osoba obavijestiti o pravu na podnošenje pravnih lijekova i drugih pravnih sredstava, kao i o rokovima u kojima se njime može koristiti.²²

Osobe koje više ne sudjeluju u neprijateljstvima i one koje su položile oružje i izvan su bojnog ustroja, imaju pravo na zaštitu od zlostavljanja od strane onih koji ih drže, pravo na čovječno postupanje i zaštitu od okrutnosti. Dopunski protokol II ne navodi kategorije osoba koje imaju pravo na zaštitu i poseban status, kao što je to slučaj s Konvencijom o postupanju s ratnim zarobljenicima,²³ već se pravila primjenjuju jednako na sve osobe pogođene oružanim sukobom, a koje su u vlasti neprijatelja. I dalje treba poštivati i primjenjivati temeljna prava koja propisuje zajednički članak 3. Ženevskih konvencija, kao i temeljna načela humanog postupka (iz članka 4.) i prava osoba čija je sloboda bila ograničena (iz članka 5. Dopunskog protokola II).

Ugovorna pravila primjenjiva u nemeđunarodnom oružanom sukobu, dakle, ne poznaju pojmove borac, ubijanje ili zatočenje neprijatelja, vojni cilj. Nejasno je, međutim, kako definirati pripadnike oružane skupine i odrediti kada oni mogu biti predmet napada. Hoćemo li ih

²¹ Ova odredba članka 6. stavka 2. c) Dopunskog protokola II, koja načelno predstavlja izražavanje načela *nullum crimen sine lege* i zabrane retroaktivnosti kazne je od izuzetne važnosti, upravo zbog čestih zakonodavnih nejasnoća koje se tijekom jednog nemeđunarodnog oružanog sukoba mogu pojaviti. Ipak, ona ne sprječava kažnjavanje po zakonu donijetom nakon izbijanja sukoba, ali prije no što je djelo počinjeno.

²² Za razliku od članka 75. stavka 4. h) Dopunskog protokola I, članak 6. Dopunskog protokola II ne sadrži načelo *ne bis in idem*. Odgovor na pitanje zašto je tomu tako možemo potražiti u činjenici da tijekom nemeđunarodnog oružanog sukoba može doći do situacije u kojoj svaka strana proglašava svoje pravo, pa bi posljedično primjena tog načela bila otežana.

²³ V. članak 4. Dopunskog protokola I, a u vezi s pravima iz članaka 12. – 16. Ženevske konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima.

promatrati kao necivile koji se (ipak) mogu napasti, što bi bio položaj sličan položaju borca u međunarodnom oružanom sukobu? Ili ćemo ih promatrati kao civile koji su izgubili pravo na zaštitu zbog izravnog sudjelovanja u neprijateljstvu i može ih se napasti za vrijeme trajanja oružanog sukoba, jer je pripadnost oružanoj skupini oblik sudjelovanja u neprijateljstvima.²⁴ Tendencija razvoja priklanja se prvom stajalištu. Unatoč tome što ih ne smatramo borcima, preporuka je (u cilju poratne nacionalne pomirbe sukobljenih strana) članovima ustaničkih skupina priznati određena prava, svojstvena borcima u međunarodnim oružanim sukobima. Napor Međunarodnog odbora Crvenog križa već je godinama usmjeren na specifično izjednačavanje prava boraca i ustanika – ta tendencija razvoja ide u korist davanja zatočenim osobama tretmana u skladu sa zahtjevima humanitarnog prava, odnosno u smjeru da se osobama interniranim i zatočenim u nemeđunarodnom oružanom sukobu prizna status sličan statusu ratnog zarobljenika, pod uvjetom da se pridržavaju načela razlikovanja od civila i prihvate i poštuju pravila humanitarnog prava.²⁵ Radi se o specifičnoj modifikaciji načela iz članka 4. A (2) Treće ženevske konvencije. Sukladno toj odredbi, ratnim zarobljenicima se smatraju i pripadnici organiziranih pokreta otpora, koji pripadaju jednoj stranci u sukobu i koji djeluju izvan ili unutar njihovog vlastitog područja, uz ispunjenje određenih uvjeta: a) da im na čelu stoji osoba odgovorna za svoje podčinjene; b) da imaju određeni i na daljinu uočljiv znak raspoznavanja; c) da nose oružje otvoreno i d) da se u svojim operacijama pridržavaju zakona i običaja rata.

U tom smislu značajan je i prijedlog iz članka 6. stavka 5. Dopunskog protokola II – da države po završetku neprijateljstava u najširoj mogućoj mjeri nastoje amnestirati osobe koje su sudjelovale u oružanom sukobu, ili one koje su lišene slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirane ili pritvorene.²⁶ U duhu zahtjeva da se pravila humanitarnog prava poštuju taj se prijedlog smatra dobrodošlim, a vodi u poboljšanje statusa i percepcije o samoj oružanoj skupini, što je svakako u interesu svih sudionika nemeđunarodnih oružanih sukoba.

4. Civili u nemeđunarodnim oružanim sukobima

4.1. Pojam civila

Načelo razlikovanja u nemeđunarodnom oružanom sukobu manifestira se kao razlikovanje osoba koja izravno sudjeluju u neprijateljstvima u odnosu na civile. Izravno sudjelovanje u neprijateljstvima izlaže osobu napadu, čak i u slučaju kad bi ga se umjesto tog moglo uložiti. Međutim, činjenica je da u nemeđunarodnom oružanom sukobu mogućnost razlikovanja dolazi u obzir jedino u slučaju kad/ako se pripadnici oružanih snaga učine prepoznatljivima. Oružane skupine rijetko nose prepoznatljive uniforme, pa su mogućnosti pogreške pri napadu

²⁴ V. više u: Lubell, Noam, Challenges in Applying Human Rights Law to Armed Conflict, *International Review of Red Cross*, vol. 87, broj 860, 2005., str. 737 – 754; Meron, Theodor, Lessons from the Balkans, *Answering for War Crimes: Lessons from the Balkans, Foreign Affairs*, vol. 76, br. 1, 1997., str. 2 – 8.

²⁵ U tom se smislu značajna aktivnost Međunarodnog odbora Crvenog križa očitovala u praksi modernih oružanih sukoba, primjerice onih na području bivše Jugoslavije, Ruande, Somalije, Afganistana itd. V. više u: Shaw, Malcolm N., op. cit., str. 821.

²⁶ Tako je, primjerice, u Republici Hrvatskoj 1996. godine donijet Zakon o općem oprost (Narodne novine, 80/1996.), kojim se daje opći oprost od kaznenog progona i postupka počiniteljima kaznenih djela počinjenih u agresiji, oružanoj pobuni ili oružanim sukobima, te u svezi s agresijom, oružanom pobunom ili oružanim sukobima u Republici Hrvatskoj. Oprost se odnosi na djela počinjena u razdoblju od 17. kolovoza 1990. do 23. kolovoza 1996., a od oprost se izuzimaju počinitelji najtežih povreda humanitarnog prava koje imaju karakter ratnih zločina.

veće i vjerojatnije, a time se lakše opravdavaju napadi na civile.

U međunarodnom oružanom sukobu civil je svaka ona osoba koja nije pripadnik oružanih snaga, svaka osoba koja, prema odredbama Dopunskog protokola I, ne pripada jednoj od kategorija osoba navedenih u članku 4 A (1), (2) (3) i (6) Treće ženevske konvencije i u članku 43. tog Protokola.²⁷ Konvencija u navedenom članku navodi tko se sve ima smatrati ratnim zarobljenikom – ratni zarobljenici su uvijek izuzeti iz kategorije civila.

U skladu s odredbom članka 4. stavka 1. Dopunskog protokola II dalo bi se izvesti zaključak da je civil u nemeđunarodnom oružanom sukobu svaka osoba koja ne sudjeluje izravno ili je prestala sudjelovati u neprijateljstvima, neovisno o tome je li njena sloboda ograničena ili nije. Dakle, civilom bi se smatrala svaka osoba koja nije pripadnik oružanih snaga države ili ne pripada naoružanoj skupini koja predstavlja drugu sukobljenu stranu.

Možemo ovdje spomenuti i definiciju iz Nacrta Pravila o ograničenju opasnosti kojima je izloženo civilno stanovništvo u ratu.²⁸ Značaj tih Pravila je u tome što bi se ona primjenjivala, kako u slučaju proglašanih ratova, tako i u slučaju ratnih stanja koja nisu priznata od jedne od strana u sukobu, ali i u slučaju oružanog sukoba koji nema međunarodni karakter.²⁹ Civilima se sukladno odredbama tih Pravila smatraju sve osobe koje nisu pripadnici oružanih snaga ili njihovih pomoćnih ili pripadajućih organizacija, odnosno osobe koje ne pripadaju tim snagama, ali svejedno sudjeluju u neprijateljstvima.³⁰

U vođenju neprijateljstava važno je pravilo o usmjeravanju vojnih operacija na vojne ciljeve, dok bi civilno stanovništvo moralo ostati izvan sfere oružanih napada. Radi se o pravilu koje je primjenjivo u obje vrste oružanih sukoba. Dakle, bez obzira radi li se o međunarodnom ili nemeđunarodnom oružanom sukobu, u svakoj je situaciji zabranjeno napadati civile i svaka strana mora poduzeti sve mjere opreza kako bi umanjila nanošenje ozljeda civilima.³¹ Napadi usmjereni protiv civilnog stanovništva kao takvog, bilo radi zastrašivanja ili nekog drugog razloga – zabranjeni su. Zabrana napada odnosi se kako na pojedince, tako i na skupine.³² U urbanim područjima, kao što su gradovi, te na mjestima u blizini izvođenja ratnih operacija, a gdje je pri tom smješten velik broj civila, napad se mora izvesti uz najviši stupanj preciznosti, ne smiju se izazvati gubici ili uništenja u neposrednoj blizini napadnutog objekta. Osoba odgovorna za izvođenje napada, ukoliko nije sigurna da će uspjeti zadovoljiti navedeni uvjet i poštivati potrebna ograničenja, napad mora odmah obustaviti.³³

4.2. Zaštita civila u skladu s odredbama Dopunskog protokola II

Položaj civila u nemeđunarodnom oružanom sukobu u nezavidnijem je položaju, jer se neprijateljstva odvijaju unutar područja jedne države, uz nedostatak međunarodnog nadzora. Civili su često prisiljeni odabrati i favorizirati jednu stranu, a kršenja međunarodnog humanitarnog prava se često odvijaju pod naglaskom državnog suvereniteta i zabrane miješanja izvana. Odredbe o civilnom stanovništvu sadržane su u Dijelu IV. Dopunskog protokola II. Radi lakše preglednosti zaštite civila tijekom nemeđunarodnog oružanog sukoba, daljnja razmatranja

²⁷ V. članak 50. Dopunskog protokola I.

²⁸ V. Draft Rules for the Limitation of the Dangers incurred by the Civilian Population in Time of War, International Committee of the Red Cross, 1956.

²⁹ Članak 2. Nacrta Pravila o ograničenju opasnosti kojima je izloženo civilno stanovništvo u ratu.

³⁰ Ibid., članak 4.

³¹ V. primjerice članke 51. – 58. Dopunskog protokola I i članke 13. – 17. Dopunskog protokola II.

³² V. primjerice i članak 6. Nacrta Pravila o ograničenju opasnosti kojima je izloženo civilno stanovništvo u ratu.

³³ Ibid., članak 9.

ćemo podijeliti na sljedeći način:

1. Osnovna jamstva čovječnog postupanja;
2. Zabrana napada na civilno stanovništvo;
3. Zabrana nanošenja nepotrebnih ozljeda;
4. Zabrana izgladnjivanja kao sredstva ratovanja;
5. Zabrana raseljavanja civilnog stanovništva;
6. Zaštita osoba lišenih slobode;
7. Zaštita ranjenika, bolesnika, brodolomaca, sanitetskog i vjerskog osoblja.

4.2.1. Osnovna jamstva čovječnog postupanja

Kao što je već spomenuto, u skladu s odredbama Dopunskog protokola II, civilima bi se mogle smatrati sve osobe koje izravno ne sudjeluju ili su prestale sudjelovati u neprijateljstvima, bez obzira na to je li njihova sloboda ograničena ili nije. Te osobe imaju pravo na poštovanje svoje ličnosti, časti, uvjerenja i svojih vjerskih obreda. S njima će se u svakoj prilici postupati čovječno, bez ikakvoga nepovoljnog razlikovanja. Zabranjeno je narediti da ne smije biti preživjelih.³⁴ Prema tim osobama zabranjeni su i ostaju zabranjeni, u svako doba i na svakom mjestu, sljedeći postupci:

- a) nasilje protiv života, zdravlja i fizičkog ili mentalnog blagostanja osoba, osobito ubojstvo te okrutni postupci, kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne;
- b) kolektivne kazne;
- c) uzimanje talaca;
- d) teroristički čini;
- e) povrede osobnog dostojanstva, osobito uvredljivi i ponižavajući postupci, silovanje, prisilna prostitucija i bilo koji oblik povrede ćudoređa;
- f) ropstvo i trgovina robljem u svim oblicima;
- g) pljačka;
- h) prijetnje izvršenjem bilo kojeg od navedenih ćina.³⁵

Unatoć tome što se radi o materiji koja polazište nalazi u ćlanku 3. zajednićkom svim Źenevskim konvencijama, ćlanak 4. stavak 2. Dopunskog protokola II donosi nekoliko novina. Kolektivna kaŹnjavanja, terorizam, ropstvo, pljaćka, silovanje, prisilna prostitucija i bilo koji drugi oblik povrede ćudoređa, nisu uvršćeni u zajednićki ćlanak 3., ali Dopunski protokol II njihovim nabranjanjem nastoji ispraviti taj propust.

Pravilo o imunitetu civilnog stanovništva sukobljenim stranama nameće obvezu poštete osoba koje ne sudjeluju neposredno u neprijateljstvima – njih treba poštediti koliko to dopuštaju ciljevi ratovanja. Već smo spomenuli i pravilo da u slućaju sumnje sudjeluje li osoba u neprijateljstvu ili je civil – ona se smatra civilom.³⁶

Posebna kategorija civila, koja u svim oružanim sukobima uŹiva i posebnu zaštitu, jesu djeca. Ta se zaštita manifestira kroz niz općih odredaba o zaštiti civilnog stanovništva koje ne sudjeluje izravno u neprijateljstvima, a velik dio kojeg ćine upravo djeca. Drugi oblik zaštite zajamćen je kroz posebne odredbe predvićdene nizom mećunarodnih dokumenata posvećenih samo zaštiti djece. Ćinjenica je da sve veći broj djece sudjeluje u neprijateljstvima, kao dio nao-

³⁴ Ćlanak 4. stavak 1. Dopunskog protokola II.

³⁵ Ibid., ćlanak 4. stavak 2. Slićnu odredbu nalazimo u ćlanku 75. Dopunskog protokola I.

³⁶ U skladu s odrećdenjem ćlanka 50. stavka 1. Dopunskog protokola I.

ružanih trupa, a koji su zbog svoje nezrelosti i mladosti prisiljeni činiti najgora djela. Djeca su lagana za manipuliranje, često nasilno odvojeni od svojih obitelji, drogirani i alkoholizirani, zbog svojeg stanja i ranjivosti – u strahu od nemogućnosti pronalaska izlaza iz takve situacije i vrlo lako postaju izvršitelji zločina. Stajalište je humanitarnog prava da djeca koja sudjeluju u neprijateljstvima ne gube zbog te činjenice pravo na posebnu zaštitu.³⁷ Oba Dopunska protokola, Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine,³⁸ Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta,³⁹ kao i niz dokumenata proizašlih iz okrilja Ujedinjenih naroda ili Međunarodnog odbora Crvenog križa, svojim obvezujućim djelovanjem na države koje su ih prihvatile nastoje što je više moguće poboljšati status djece, umanjiti njihove patnje i ograničiti njihovo sudjelovanje u neprijateljstvima.

U slučaju nemeđunarodnog oružanog sukoba, djeca imaju pravo na osnovna jamstva koja imaju osobe koje ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima. Za djecu vrijedi sve što vrijedi i za civile općenito. Dopunski protokol II polazi od odrednice da će se djeci pružiti potrebna njega i pomoć koja ima je potrebna. Ta se odredba nastavlja nizom posebnih odredaba, koje zapravo predstavljaju pojednostavljenu verziju usporedivog propisa iz članaka 77. i 78. Dopunskog protokola I. Djeci će biti osiguran odgoj, uključujući vjerski i moralni, pridržavajući se želja njihovih roditelja, ili u slučaju odsutnosti roditelja – osoba koje su odgovorne za brigu o djeci. Poduzet će se svi odgovarajući koraci da bi se olakšalo ponovno okupljanje obitelji koje su privremeno bile razdvojene. Djeca koja nisu navršila petnaest godina ne smiju se novačiti u oružane snage ili naoružane grupe, niti im se smije dopustiti da sudjeluju u neprijateljstvima. Usprkos toj odredbi, posebna će se zaštita posvećivati djeci koja nisu navršila petnaest godina, a koja neposredno i sudjeluju u neprijateljstvima, ili su zarobljena. Postoji mogućnost da se djeca privremeno sklone iz područja u kojem su izbila neprijateljstva u sigurnija područja unutar zemlje. To je moguće uz pristanak roditelja ili osoba koje su po zakonu za njih odgovorne, a i nužno je osigurati pratnju osoba koje su odgovorne za sigurnost i blagostanje djeteta.⁴⁰

Konvencija o pravima djeteta određuje da države stranke moraju osigurati poštivanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja se tiču djeteta. Države stranke moraju poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da osobe koje nisu navršile petnaest godina ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima. Pozivaju se države da ne novače osobe između petnaest i osamnaest godina, već da prednost pri novačenju daju starijim osobama.⁴¹ Posebna je važnost te odredbe što proširuje polje primjene članka 77. Dopunskog protokola I i na nemeđunarodni oružani sukob.

Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta također zahtijeva od država da poduzmu sve potrebne mjere kako bi osigurale da se u njihove oružane snage ne novače osobe mlađe od osamnaest godina, te da se spriječi njihovo izravno sudjelovanje u neprijateljstvima.⁴² Djeca mlađa od petnaest godina, ukoliko sudjeluju u neprijateljstvu imaju privilegirani status koji se sastoji u zadržavanju posebne zaštite, kako je to opisano u članku 4. stavku 3d) Dopunskog protokola II.

Uz posebnu odredbu o zaštiti djece (u vidu izricanja smrtno kazne osobama koje u trenutku počinjenja djela nisu navršile osamnaest godina), spominje se i zabrana njenog izvršenja nad

³⁷ U tom smislu v. posebice članak. 4. stavak 3d) Dopunskog protokola II.

³⁸ Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, 15/ 1990., Narodne novine – Međunarodni ugovori, 12/1993

³⁹ Puni naziv: Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe, Narodne novine – Međunarodni ugovori, 5/2002. i 2/2003.

⁴⁰ Članak 4. stavak 3. Dopunskog protokola II.

⁴¹ Članak 38. Konvencije o pravima djeteta.

⁴² Članak 1. Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta.

trudnicama i majkama male djece, što predstavlja nastojanje da se u nemeđunarodnom oružanom sukobu posebno zaštite i određene kategorije žena.⁴³ U pravilu, međunarodno humanitarno pravo osigurava zaštitu žrtava oružanih sukoba, ali se izraz „žene“ rijetko spominje. Nekoliko odredaba o zaštiti žena nalaze se samo u Ženevskim konvencijama i Dopunskom protokolu I, ali su one primjenjive na međunarodni oružani sukob.⁴⁴

Što se tiče nemeđunarodnih oružanih sukoba, zajednički članak 3. Ženevskih konvencija na uopćen način zabranjuje djelovanja protiv osoba koje ne sudjeluju u neprijateljstvima, a Dopunski protokol II sadrži manjkavu odredbu članka 13.,⁴⁵ u kojoj nema izričitog spominjanja žena, kao i odredbu članka 4. stavka 2e) za koju se može pretpostaviti da se prvenstveno odnosi na žene (zabrana silovanja, prisilne prostitucije), te spomenutu odredbu članka 6. stavka 4. o zabrani izvršenja smrtne kazne nad trudnicama i majkama s malom djecom.

Iako žene aktivno sudjeluju u oružanim sukobima kao dio oružanih snaga, one su najčešće i najvećim dijelom žrtve. Nasilje protiv žena u oružanom sukobu smatra se sredstvom ratovanja i metodom postizanja ciljeva. To je sredstvo lomljenja otpora, širenja terora i priskrbljivanja informacija. U svim vrstama sukoba (ali ne nužno samo u njima, jer se zločini nad ženama vrše i u miru), ženama se krše ljudska prava i nad njima se provodi nasilje. Najčešći oblik takvog nasilja u oružanom sukobu je svakako silovanje. Ono se može provoditi sustavno, zbog ponižavanja žena samih, ali i muškaraca koji su im bliski. Iskustva nedavnih sukoba govore o masovnim silovanjima žena druge etničke ili vjerske pripadnosti, a nisu rijetke ni pojave seksualnog ropstva i otmica, radi služenja i udovoljavanja pripadnicima neprijateljske strane. U okviru ljudskih prava primjećuje se pomak u odnosu na položaj žena, ali u međunarodnom humanitarnom pravu se još uvijek takva tendencija slabo razvija. Određeni pozitivni pomaci napravljeni su u kriminalizaciji i kažnjavanju seksualnog nasilja nad ženama u oružanom sukobu. Veliki napredak učinjen je osnivanjem Međunarodnog kaznenog tribunala za bivšu Jugoslaviju, čiji Statut silovanje uključuje u sustav zločina protiv čovječnosti, a počinjenje kojih se vezuje i uz postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba.⁴⁶ Statut Međunarodnog kaznenog suda također se osvrće na zločin prema ženama, počinjen u okviru nemeđunarodnog oružanog sukoba – silovanje, spolno porobljavanje, prisiljavanje na prostituciju ili izazivanje nasilne trudnoće, prisilne sterilizacije ili kojeg drugog oblika spolnog nasilja predstavljaju tešku povredu zajedničkog članka 3. Ženevskih konvencija.⁴⁷

4.2.2. Zabrana napada na civilno stanovništvo

Nemoguće je u potpunosti zaštititi civile. Civilne žrtve su neizbježne, ali poduzimanje odgovarajućih mjera pri izboru oružja, sredstava ratovanja i načina izvođenja napada, treba osigurati da se gubici i štete za civile svedu na minimum. U članku 3. Ženevskih konvencija govori se o zaštiti civila, ali nema pravila o načinima vođenja neprijateljstava kako bi se oni poštediti. To je svakako manjkavost te odredbe, jer se u nemeđunarodnom oružanom sukobu civili često koriste kao taoci, živi štitovi, a nerijetko su i mete napada.

Članak 3. zajednički svim Ženevskim konvencijama zahtijeva čovječno postupanje za one

⁴³ Članak 6. stavak 4. Dopunskog protokola II.

⁴⁴ V. primjerice članak 97. stavak 4. Konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima i članak 50. stavak 4. Konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata.

⁴⁵ Članak 13. uređuje općenitu zaštitu civilnog stanovništva.

⁴⁶ V. članak 5. Statuta Međunarodnog kaznenog tribunala za bivšu Jugoslaviju.

⁴⁷ V. članak 8. stavak 2. Statuta Međunarodnog kaznenog suda.

koji nisu uključeni u neprijateljstva, uključujući ovdje i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe koje su onesposobljene za borbu iz bilo kojeg razloga. Širokom interpretacijom tog članka moglo bi se doći do zaključka kako se Dopunskim protokolom II nije odredilo ništa novo, već su se samo potvrdila i razradila već poznata pravila. Dopunski protokol II ne slijedi dobro razrađene zabrane napada na civile iz članka 51. stavaka 4. i 5., te članka 57. Dopunskog protokola I (što naravno ne znači da su ta djela dopuštena činjenicom da nisu izričito zabranjena).⁴⁸ Također, Dopunski protokol II ne spominje previše metode i sredstva ratovanja. Istodobno, budući da on ne priznaje postojanje boraca ni vojnih ciljeva (uz jednu neobičnu iznimku),⁴⁹ bilo je nemoguće definirati civilno stanovništvo i civilne objekte pozivajući se na te pojmove. Učinak ovog nedostatka definicije je da odredbe o zaštiti civilnog stanovništva, donekle vise u zraku. Uz to, znatno su kraće nego usporedive odredbe Dopunskog protokola I.⁵⁰

Dopunski protokol II kodificira zabranu napada na civilno stanovništvo i uporabu sile protiv pojedinog civila u članku 13.⁵¹ Prema njegovim odredbama, civilno stanovništvo i građanske osobe uživaju opću zaštitu od opasnosti koje proizlaze iz vojnih operacija.⁵² U skladu s time zabranjeno ih je napasti, pa su zabranjeni čini nasilja ili prijetnje nasiljem, kojima je glavna svrha terorizirati civilno stanovništvo i širiti strah.⁵³ Civilni uživaju zaštitu osim ako i dok izravno sudjeluju u neprijateljstvima.⁵⁴

4.2.3. Zabrana nanošenja nepotrebnih ozljeda

Zabrana nanošenja nepotrebnih ozljeda ili suviše patnje nameće se u sklopu zabrane uporabe sredstava ratovanja koja nepotrebno izazivaju patnje onesposobljenih ljudi, te neizbježno dovode do njihove smrti. Sukobljene strane prije izvođenja napada trebaju uzeti u obzir načelo proporcionalnosti, kojem je cilj izbjeći nepotrebne žrtve. Napad mora biti u skladu s tim načelom, što znači da šteta nanijeta civilima ne smije biti mnogo veća od prednosti koja bi se ostvarila uništenjem određenog cilja.⁵⁵ Na taj način se pokušava postići potpuno izbjegavanje

⁴⁸ Tako su primjerice zabranjeni: napadi koji nisu usmjereni na određeni vojni objekt; napadi pri kojima se primjenjuje metoda ili koristi sredstvo borbe koji ne mogu biti upravljani na određen vojni objekt; ili napadi pri kojima se primjenjuje metoda ili koristi sredstvo borbe čije se djelovanje ne može ograničiti onako kako je to Dopunskim protokolom I i predviđeno. Ti su napadi takve prirode da pogađaju vojne objekte, civile i civilne objekte bez razlikovanja. Između ostalog, za sljedeće vrste napada se smatra da su izvršene bez izbora ciljeva: napad bombardiranjem bilo kojom metodom ili sredstvima kojima se niz jasno određenih i različitih vojnih objekata u nekom gradu, selu ili u nekoj drugoj zoni koja sadrži sličnu koncentraciju civila i civilnih objekata – tretira kao jedan vojni objekt; napad od kojeg se može očekivati da će izazvati usputne gubitke civilnih života, povrede civila, štete na civilnim objektima ili kombinaciju tih djelovanja, koja bi bila nerazmjerno velika u odnosu na konkretnu i neposrednu vojnu prednost koja se predviđa.

⁴⁹ V. članak 15. Dopunskog protokola II.

⁵⁰ Kalshoven, Frits, op. cit., str. 152.

⁵¹ Njegova je, pak, osnova sadržana u odredbi članka 51. Dopunskog Protokola I, koja zaštićuje civilnog stanovništva prilazi puno detaljnije.

⁵² Članak 13. stavak 1. Dopunskog protokola II.

⁵³ Ibid., članak 13. stavak 2. V. više primjerice u: Gasser, Hans-Peter, Acts of Terror, "Terrorism" and International Humanitarian Law, International Review of the Red Cross, vol. 84, br. 847, 2002., str. 547 – 570; Roach, Ashley, Application of Humanitarian Law in Non-International Armed Conflicts, American Society of International Law Proceedings, vol. 85, 1991., str. 99.

⁵⁴ Članak 13. stavak 3. Dopunskog protokola II.

⁵⁵ U tom smislu v. i Savjetodavno mišljenje Međunarodnog suda u predmetu *Opinion of the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, od 8. srpnja 1996. godine, gdje se u par. 78 navodi sljedeće: "... humanitarian law.... prohibited certain types of weapons either because of their indiscriminate effect on combatants and civilians or because of the unnecessary suffering caused to combatants, that is to say, a harm greater than that unavoidable to achieve legitimate military objectives." Slijedi par. 79 u kojem se zaključuje: "It is undoubtedly because a great many rules of humanitarian law applicable in armed conflict are so fundamental to the respect of the human person and elementary considerations of humanity...". V. također i Savjetodavno mišljenje u predmetu *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, od 9. srpnja 2004. godine, par. 157.

ili barem umanjene štete nanijete civilima. Napad je zabranjen ako se može očekivati da će uzrokovati gubitke civilnom stanovništvu, ozljede pojedinaca i štete na civilnim objektima, koji su pretjerani, u odnosu na izravno očekivanu dobit.⁵⁶

Zabranjeni su nediskriminatorni napadi. To su svi napadi koji nisu usmjereni izravno na neprijatelja, napadi u kojima se koriste sredstva ili metode koje nikako ne mogu dovesti do uništenja neprijateljskog cilja, ili napadi čiji se učinak ne može ograničiti na taj cilj, već su namijenjeni tome da nanese ozljedu i štetu civilima.

U Dopunskom protokolu II zabrana se odnosi na zabranu uništenja instalacija i građevina koje sadrže opasne sile, kao što su brane, nuklearne elektrane ili nasipi, čijim bi razaranjem i ispuštanjem sile koju sadrže došlo do nerazmjernih gubitaka za civilno stanovništvo (čak ni kad su, što je vrijedno čuđenja,⁵⁷ vojni ciljevi).⁵⁸ Izraz „vojni ciljevi“, kao što je već navedeno, spominje se samo na tom jednom mjestu, u članku 15.

4.2.4. Zabrana izgladnjivanja kao sredstvo ratovanja

Odredbe o zabrani izgladnjivanja, zaštiti dobara prijeko potrebnih za preživljavanje civilnog stanovništva, o zaštiti postrojenja i instalacija koje sadrže opasne sile, o zaštiti kulturnih dobara i mjesta bogoslužja, te o zabrani prisilnog raseljavanja civila predstavljaju nove odredbe za nemeđunarodne oružane sukobe i nemaju uporište u zajedničkom članku 3. One korespondiraju sa sličnom odredbom sadržanom u članku 54. Dopunskog protokola I (s izuzetkom članka 17.), te predstavljaju znatno poboljšanje zaštite civila od učinaka oružanog sukoba.

Zabranjeno je napadati, uništavati i premještati ili učiniti nekorisnim objekte nužne za preživljavanje stanovništva, a to su objekti sa živežnim namirnicama, poljoprivredna područja na kojima se proizvodi hrana ili drži stoka, instalacije za vodu i piće, postrojenja za navodnjavanje.⁵⁹

Dakle, izgladnjivanje kao sredstvo ratovanja je zabranjeno. Izgladnjivanje je usmjereno na slabljenje stanovništva, a radi se o namjernom uskraćivanju dobara, kako bi došlo do patnje i gladi. Ne mora konkretno i doći do umiranja od gladi – dovoljno je postojanje nemogućnosti zadovoljenja osnovnih životnih potreba civilnog stanovništva. Zabrana je apsolutna i ne smije se ograničiti.

Prikladno je na ovom mjestu spomenuti i odredbu članka 18. Dopunskog protokola II, koja predviđa pružanje humanitarne pomoći civilnom stanovništvu, posebice u slučajevima ako civilno stanovništvo pretjerano pati zbog nestašice zaliha nužnih za njegovo preživljavanje, kao što su hrana i lijekovi, kada će se poduzeti akcije pomoći civilnom stanovništvu, koje su isključivo humanitarnog i nepristranog karaktera i koje se provode bez diskriminacije, uz pristanak visokih stranaka ugovornica kojih se to tiče.⁶⁰ Radilo se o jednom od kontroverznijih članaka prilikom donošenja Dopunskih protokola, a koje je u konačnici značajno skraćeno. Neslaganje je nastalo kao rezultat dva različita pogleda na pitanje pružanja pomoći. S jedne strane, postojalo je stajalište kako se radi o obliku vanjske intervencije, a s druge se naglašavala potreba sprječavanja nepotrebnih patnji civilnog stanovništva, koje je čak i jače izraženo u situacijama nemeđunarodnih oružanih sukoba. Kompromis je bilo teško postići, a i kad je postignut, kriti-

⁵⁶ V. u tom smislu odredbu članka 51. stavka 5b). Dopunskog protokola I.

⁵⁷ Mišljenje u: Kalshoven, Frits, op. cit., str. 152.

⁵⁸ V. članak 15. Dopunskog protokola II, ali i članak 56. Dopunskog protokola I.

⁵⁹ Članak 14. Dopunskog protokola II, a v. i članak 54. Dopunskog protokola I.

⁶⁰ Članak 18. stavak 2. Dopunskog protokola II, a za usporedbu v. i članak 70. Dopunskog protokola I.

ziran je kao “korak unatrag” u razvoju humanitarnog prava.⁶¹

Naime, može se postaviti pitanje radi li se tu možda o obliku međunarodne intervencije čiji je smisao miješanje u unutarnje poslove država (zaraćenih strana) s pozivom na humanitarne razloge, te, s druge strane, postoji li pravo na primanje humanitarne pomoći, odnosno dužnost njenog pružanja? Radi se o pitanju koje je bilo izuzetno aktualno devedesetih godina prošlog stoljeća, u vrijeme najžešćih borbi na mnogim prostorima, između ostalog i na prostoru bivše Jugoslavije. U najnovijim nemeđunarodnim oružanim sukobima pružanje humanitarne pomoći je dobilo toliko široke razmjere da se može smatrati kako je postalo jedna od glavnih, a možda i glavna, forma zaštite predviđena načelima i pravilima humanitarnog prava. Putovi i metode posredstvom kojih se ona ostvaruje nadogradili su pravne uvjete predviđene Ženevskim konvencijama i Dopunskim protokolima. Zbog teškoća izazvanih složenim karakterom ovih sukoba, ova je aktivnost zahtijevala izuzetno velike političke, diplomatske, ekonomske i socijalne napore.

4.2.5. Zabrana raseljavanja civilnog stanovništva

Ne može se narediti premještanje civilnog stanovništva iz razloga u vezi sa sukobom, ako to ne zahtijevaju razlozi sigurnosti tog stanovništva ili imperativni vojni razlozi. Ako se takvo premještanje mora izvršiti, poduzet će se sve moguće mjere kako bi civilno stanovništvo moglo biti prihvaćeno pod zadovoljavajućim uvjetima smještaja, higijene i zaštite zdravlja, sigurnosti i prehrane. Stanovništvo se nipošto ne smije prisiljavati da napusti domicilno područje iz razloga vezanih uz oružani sukob.⁶² U nemeđunarodnom oružanom sukobu česta je pojava premještanje stanovništva, i/ili protjerivanje iz njihovih domova. Nekad je to i krajnji cilj, kako bi se područje etnički “očistilo”, posebice ako se radi o etničkoj ili nacionalnoj manjini.

Zabrana prisilnog preseljavanja dio je običajnog prava, a postojeći instrumenti sadrže zabranu takve prakse u svim vrstama oružanih sukoba. Mnoštvo izbjeglica kao posljedica raseljavanja stvara posebnu kategoriju osoba koje imaju prava temeljem dokumenata o ljudskim pravima i primjenjivih regionalnih i općih međunarodnih instrumenata o pravima izbjeglica.

4.2.6. Zaštita osoba lišenih slobode

Zajednički članak 3. ne sadrži odredbu koja bi se odnosila na situacije interniranja ili zatočenja. Standard čovječnog postupanja koji je u njemu sadržan primjenjuje se prema svima onima koji nisu uključeni u neprijateljstva, uključujući i zatočene osobe.

Odredba članka 5. Dopunskog protokola II je vrijedan dodatak međunarodnom humanitarnom pravu, koji osnovu nalazi u mnogo detaljnijim odredbama Konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata i Konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima, kao i u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima.⁶³ Prikladan je dodatak općenitijem ograničenju iz članka 4. Dopunskog protokola II, a dodjeljuje zaštitu osobama koji su lišene slobode iz razloga vezanih uz oružani sukob, neovisno o tome jesu li internirane ili zatočene.

⁶¹ V. više u: Bugnion, François, op. cit., str. 340; Moir, Lindsay, *The Law of Internal Armed Conflict*, Cambridge Studies in International and Comparative Law, Cambridge, 2003., str. 118; Stoffels, Ruth Abril, *Legal Regulation of Humanitarian Assistance in Armed Conflict: Achievements and Gaps*, International Review of the Red Cross, vol. 86, br. 855, 2004., str. 515 – 546.

⁶² V. članak 17. stavke 1. i 2. Dopunskog protokola II.

⁶³ V. primjerice Dio III. Konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata, članke 21. – 24. Konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima i članke 8. – 11. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

Članak 5. Dopunskog protokola II pruža izraziti dokaz širokog jaza koji razdvaja konvencionalna pravila međunarodnog humanitarnog prava primjenjiva u različitim vrstama oružanih sukoba. Treća Ženevska konvencija uređuje postupak prema ratnim zarobljenicima u međunarodnom oružanom sukobu, a niz pravila Četvrte Ženevske konvencije o postupku prema civilnim internircima jednako je toliko dojmljiv. U usporedbi s njima, članak 5. tek naznačuje neke osnovne crte u svezi s postupkom prema svim osobama čija je sloboda ograničena ili koje su lišene slobode zbog razloga vezanih uz oružani sukob.⁶⁴ Njime se određuju pravila koja će se kao minimum poštivati u odnosu na osobe koje su lišene slobode iz razloga koji su u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirane ili pritvorene. S ranjenicima i bolesnicima postupat će se u skladu s člankom 7., koji uređuje zaštitu i njegu ranjenika, bolesnika i brodolomaca. Te osobe će u istoj mjeri kao i lokalno stanovništvo biti opskrbljene hranom i pitkom vodom i osigurat će im se zdravstveni i higijenski uvjeti te pružiti zaštita od klimatskih nepogoda i opasnosti od oružanog sukoba. Dopustit će im se da primaju pojedinačnu i kolektivnu pomoć. Moći će obavljati svoje vjerske obrede i na vlastiti zahtjev, ako je to primjereno, primiti duhovnu pomoć od osoba koje obavljaju vjerske funkcije, kao što su vojni svećenici. Ako moraju raditi, uživat će, što se tiče uvjeta rada i zaštite na radu, pogodnosti slične onima što ih uživa lokalno civilno stanovništvo.⁶⁵

U nastavku se dodaje niz odredaba koje su obvezni poštivati oni koji su odgovorni za internaciju ili zatočenje, ali ovaj put – kako se u članku navodi – samo u granicama svojih mogućnosti. U tu kategoriju spada dopuštenje internircima i zatočenicima da šalju i primaju pisma i dopisnice, kao i zabrana ugrožavanja njihovog fizičkog ili mentalnog zdravlja i integriteta bilo kakvim činom ili propustom. U skladu s tim, zabranjeno je podvrgnuti spomenute osobe bilo kakvom medicinskom postupku koji nije opravdan njihovim zdravstvenim stanjem i koji nije u skladu s općepriznatim medicinskim standardima, koji bi se u sličnim okolnostima primijenili na osobe koje nisu lišene slobode.⁶⁶ Postoji mišljenje da bi bilo logičnije očekivati da se ovakva zabrana nađe u stavku 1. predmetnog članka, među pravilima koja će se poštivati kao minimum.⁶⁷

S osobama koje nisu internirane ili zatočene, ali čija je sloboda na bilo koji način ograničena iz razloga vezanih uz oružani sukob, postupat će se čovječno, što je postulat kojeg nalazimo u mnogim međunarodnim dokumentima.⁶⁸ Takav postupak mora osobito biti u skladu s određenim odredbama članaka 4. i 5., koje se, između ostalog, odnose i na pojedinačnu i kolektivnu pomoć, vjersku i duhovnu pomoć i korespondenciju. Poduzet će se potrebne mjere radi osiguranja osoba lišenih slobode, i to od strane osoba koje odlučuju o takvom lišenju.⁶⁹

Važno je naglasiti da članak 5. Dopunskog protokola II ne sadrži odredbu koja bi korespondirala članku 126. Treće Ženevske konvencije, a koja bi se odnosila na posjete neovisnih tijela. Time je, bilo je mišljenja, djelomično umanjen njen značaj, jer se smatralo da ne postoji nadzor u takvim nezakonitim aktima zadržavanja i interniranja.⁷⁰ Ipak, unatoč tom propustu, ostaje na snazi pravo humanitarne intervencije iz zajedničkog članka 3. Praksa je pokazala da, iako ne postoji obveza upućivanja zahtjeva za pomoć Međunarodnom odboru Crvenog križa ili kojoj

⁶⁴ Kalshoven, Frits, op. cit., str. 149.

⁶⁵ Članak 5. stavak 1. točke a) – e) Dopunskog protokola II.

⁶⁶ Ibid., članak 5. stavak 2.

⁶⁷ Mišljenje izraženo u: Kalshoven, Frits, op. cit., str. 149.

⁶⁸ Usp. primjerice članak 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, članak 7. Pakta o građanskim i političkim pravima i članak 5. Opće Deklaracije o ljudskim pravima.

⁶⁹ Ibid., članak 5. stavci 3. i 4.

⁷⁰ Mišljenje izraženo u Moir, Lindsay, op. cit., str. 113.

drugoj nepristranoj organizaciji,⁷¹ ipak se, u pravilu, prihvaćaju ponude za pomoć s njihove strane.

Ovaj članak ne pravi nikakve razlike s obzirom na razloge zbog kojih je ograničena sloboda neke osobe. Još jednom treba naglasiti da Dopunskom protokolu II ne spominje (ni prihvaća) poseban režim ratnih zarobljenika.

4.2.7. Zaštita ranjenika, bolesnika, brodolomaca, sanitetskog i vjerskog osoblja

U kontekstu zaštite ranjenika, bolesnika i brodolomaca, članak 3. zajednički svim Ženevskim konvencijama ograničava se na odredbu da će se ranjenici i bolesnici prikupiti i njegovati, dodajući da se prema njima, kao i prema svim ostalim osobama koje izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima, mora postupati čovječno i bez diskriminacije.

Dio III. Dopunskog protokola II potvrđuje i razvija ta osnovna pravila glede zaštite i njege, te glede pronalaženja ranjenika, bolesnika i brodolomaca, uključujući ovdje i mrtve ranjenike, bolesnike i brodolomce. Kad god to okolnosti dopuste, a osobito nakon boja, poduzet će se bez odgode sve moguće mjere da se pronađu i prikupe ranjenici, bolesnici i brodolomci, da se oni zaštite od pljačke i zlostavljanja i da im se osigura odgovarajuća njega, te da se pronađu mrtvi, spriječi da budu opljačkani i da im se oda posljednja počast.⁷²

Na zaštitu i njegu imaju pravo svi ranjenici, bolesnici i brodolomci, bilo da su sudjelovali u oružanom sukobu ili ne. S njima će se u svakoj prilici postupati čovječno i u najvećoj će mogućoj mjeri, te u najkraćem roku, dobiti medicinsku njegu i skrb, kako to njihovo stanje zahtijeva. Među njima se neće praviti nikakva razlika utemeljena na bilo kojim kriterijima, osim medicinskih.⁷³ Ovim se određenjem uspostavlja načelo medicinske njege bez diskriminacije.⁷⁴

Diplomatska konferencija 1974. – 1977. posvetila je posebnu pozornost označavanju i identifikaciji sanitetskih jedinica i transporta i izradila nova rješenja utemeljena na suvremenoj tehnologiji.⁷⁵ Pravo na zaštitu u okviru obavljanja svojih aktivnosti ima sanitetsko i vjersko osoblje. Oni nemaju status borca ni kad pripadaju oružanim snagama.⁷⁶ Radi lakšeg razumijevanja poslužit ćemo se definicijama navedenim u Dopunskom protokolu I, jer sanitetsko i vjersko osoblje nije definirano u Dopunskom protokolu II.

Sanitetsko osoblje općenito uključuje one osobe koje je jedna stranka u sukobu isključivo odredila za sanitetske zadatke ili za zadatke upravljanja sanitetskim jedinicama ili za funkcioniranje ili upravljanje sanitetskim transportima. Taj izraz obuhvaća: a) sanitetsko osoblje, vojno ili civilno, jedne strane u sukobu, uključujući ono navedeno u Prvoj i Drugoj Ženevskoj konvenciji, i ono koje je dodijeljeno organizacijama civilne zaštite; b) sanitetsko osoblje nacionalnih društava Crvenog križa i drugih nacionalnih dobrovoljnih društava, koje je na odgovarajući način priznala ili ovlasila jedna sukobljena strana i c) sanitetsko osoblje sanitetskih jedinica ili sanitetskog transporta navedenih u članku 9. stavku 2. Dopunskog protokola I. Vjersko osoblje uključuje svećenike i kapelane, vojne ili civilne osobe, koji isključivo obavljaju svoje vjerske dužnosti, a pridodane su: a) oružanim snagama jedne sukobljene strane, b) sanitetskim

⁷¹ Amnesty International ili Komisija Ujedinjenih naroda za ljudska prava mogu također pokazati interes za prava zatočenika i ponuditi svoju pomoć.

⁷² Članak 8. Dopunskog protokola II.

⁷³ Ibid., članak 7.

⁷⁴ Kalshoven, Frits, op. cit., str. 151.

⁷⁵ V. Prilog I uz Dopunski protokol I. Primjerice, sanitetski zrakoplovi prepoznaju se po plavom treptavom svjetlu (članak 6. Priloga I), uveden je postupak identifikacije radio signala (članak 7. Priloga I), elektronska identifikacija u zrakoplovstvu (članak 8. Priloga I).

⁷⁶ Ibid., članak 43. stavak 2.

jedinicama ili sanitetskim transportima jedne sukobljene strane, c) sanitetskim jedinicama ili sanitetskim transportima navedenim u članku 9. stavku 2. Dopunskog protokola I i d) organizacijama civilne zaštite jedne stranke u sukobu.⁷⁷

Članci 9. – 12. Dopunskog protokola II predstavljaju potpuno nove odredbe u sferi nemedunarodnih oružanih sukoba i nesumnjivo poboljšanje zaštite. Izvršavanje zadataka sanitetskih službi, nepokretnih sanitetskih ustanova i pokretnih sanitetskih jedinica nije moguće bez zaštitnih pravila koja se primjenjuju u svim slučajevima kad oni svoju djelatnost obavljaju u skladu s profesionalnom etikom, vojnim zakonima i pravilima države na čijem je području došlo do oružanog sukoba. Sanitetsko i vjersko osoblje će se poštivati i štiti, a u obavljanju njihovih dužnosti pružit će im se sva raspoloživa pomoć. Neće ih se prisiljavati na obavljanje zadataka koji su inkompatibilni s njihovom humanitarnom misijom, a zabranjeno je i zahtijevati od sanitetskog osoblja da u obavljanju svojih dužnosti daju prednost bilo kojoj osobi, osim iz medicinskih razloga.⁷⁸

Te osnovne odredbe upotpunjuje članak 10., koji utvrđuje određeni broj pravila sličnih onima koja se nalaze u članku 16. Dopunskog protokola I. Uređena je zabrana kažnjavanja bilo koje osobe za obavljanje medicinske aktivnosti u skladu s medicinskom etikom, bez obzira na okolnosti i na korisnike te aktivnosti. Nadalje, zabranjeno je prisiljavanje osoba koje obavljaju te aktivnosti da vrše određene postupke ili djeluju protivno pravilima medicinske etike ili drugim medicinskim pravilima koja štite ranjenike i bolesnike ili odredbama Dopunskog protokola II. Isto tako zabranjeno je prisiljavati ih da se suzdrže od čina koje zahtijevaju ta pravila. Istim člankom uređena je i zaštita profesionalne tajne tih osoba u smislu poštovanja, kao i nemogućnost kažnjavanja.⁷⁹

Nadalje, sanitetske jedinice i sredstva sanitetskog transporta u svako će se doba poštivati i štiti i neće biti predmet napada. Zaštita na koju ovi imaju pravo može prestati samo ako se upotrijebe izvan svoje humanitarne funkcije, za vršenje neprijateljskih čina, ali tek nakon upozorenja koje određuje razuman rok i pošto je upozorenje ostalo bez učinka.⁸⁰ Prema Statutu Međunarodnog kaznenog suda – ratni zločin je i namjerno napadanje bolnica i mjesta gdje su smješteni ranjeni i bolesni, ali i napadi na materijal, medicinske jedinice i transport, kao i osoblje koje koristi prepoznatljiv amblem Ženevskih konvencija, u skladu s međunarodnim pravom.⁸¹

Kao znakovi raspoznavanja objekata i sredstava koji uživaju zaštitu određeni su crveni križ, crveni polumjesec ili crveni lav i sunce na bijelom polju. Oni se moraju poštivati u svakoj prilici i ne smiju upotrijebiti nepravilno.⁸² Znak crvenog križa na bijeloj podlozi za označavanje sanitetskih ustanova i osoblja uveden je još Ženevskom konvencijom za poboljšanje položaja vojnih ranjenika na bojnopolju, iz 1864. godine.⁸³ I prije no što je ona potpisana, javljalo se praktično pitanje kako na bojnopolju prepoznati neutralni objekt koji ne smije biti uvučen u sukob i kojeg treba zaštititi od neprijateljstava. U skladu s dugotrajnom vojnom tradicijom, kao najprihvatljivijom je prepoznata ideja o uočljivom isticanju zastave pored zaštićenih objekata. Osobe koje se također htjelo zaštititi trebale su nositi traku oko ruke, a u skladu s tom praksom Ženevska konvencija iz 1864. odredila je da će zastava i traka oko ruke imati znak crvenog križa

⁷⁷ Ibid., članak 8. točke c) i d).

⁷⁸ Članak 9. Dopunskog protokola II.

⁷⁹ Ibid., članak 10.

⁸⁰ Ibid., članak 11.

⁸¹ Članak 8. stavak 2e) Rimskog statuta.

⁸² Članak 12. Dopunskog protokola II.

⁸³ Za tekst Konvencije v. u: Međunarodne konvencije o ratnom pravu (ure: Petković, B.), Zagreb, 1992., str. 351 – 353.

na bijelom polju.⁸⁴

Ubrzo nakon što je 1864. godine uveden crveni križ kao zaštitni znak, Turska je umjesto njega odlučila upotrijebiti crveni polumjesec na bijelom polju, obrazlažući to činjenicom da crveni križ vrijeđa vjerske osjećaje muslimana. Taj je znak uključen u ženevsko pravo 1929. godine Konvencijom za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu,⁸⁵ zajedno s crvenim križem i crvenim lavom i suncem, kojeg je predložio Iran, a koji više nije u uporabi.⁸⁶ Izrael za obilježavanje zaštićenih objekata i osoba koristi Davidov crveni štit, koji nije priznat u međunarodnom pravu, iako se taj znak poštuje u različitim sukobima na Srednjem istoku. Nacionalno društvo u Izraelu svoje djelatnosti obavlja pod imenom Davidove crvene zvijezde. Budući da ono nije prihvatilo niti jedan od dva međunarodno priznata simbola, to društvo se ni ne priznaje kao dio Pokreta Crvenog križa.⁸⁷

Usvajanjem Trećeg protokola uz Ženevske konvencije, u prosincu 2005. godine, uveden je i dodatni znak raspoznavanja – crveni kristal. On se sastoji od crvenog okvira u obliku kvadrata na bijelom polju, postavljenog na jedan svoj vrh. Službeno ime novog znaka raspoznavanja je Znak trećeg protokola.⁸⁸ Unutarnjost kristala može biti ispunjena znakom crvenog križa i/ili crvenog polumjeseca, te znakom Davidove zvijezde, što se prepušta na volju nacionalnim društvima.

5. Zaključna razmatranja

Od početaka proučavanja oružanih sukoba nametalo se pitanje postoje li ograničenja u ponašanju stranaka u sukobu? Danas je odgovor na postavljeno pitanje jasan – takva su ograničenja propisana međunarodnim dokumentima i možemo ih promatrati s moralnog ili pravnog stajališta. U mjeri u kojoj pripadaju području prava (što je svakako stajalište bliže ovom istraživanju), ograničenja kao takva predstavljaju cjelinu međunarodnog humanitarnog prava primjenjivog u oružanim sukobima, bilo međunarodnim ili nemeđunarodnim.

U trenutnom sustavu razgraničenja općenitih pravila koja se odnose na međunarodne, odnosno nemeđunarodne oružane sukobe, a time posredno i pravila koja uređuju humanitarnu zaštitu njihovih sudionika i žrtava, činjenica je da još uvijek postoji očita asimetrija između ta dva sustava. Iako je osnovni zadatak međunarodnog humanitarnog prava pravno uređenje oružanih sukoba u međunarodnoj zajednici ravnopravnih subjekata, teško bismo to mogli prihvatiti kao opravdanje te očite asimetrije. Ne radi se ovdje samo o očitom nesrazmjeru u broju odredaba koje uređuju pojedine materije – 28 članaka Dopunskog protokola II + 1 (članak 3. zajedničkim svim Ženevskim konvencijama) : preko 400 članaka Ženevskih konvencija. Važnije je skrenuti pozornost na uvjete koji ograničavaju mogućnost realizacije učinkovite zaštite u nemeđunarodnim oružanim sukobima, a koji polaze od proklamacije državne suverenosti i zahtjeva države da unutarnje stvari ostanu u njenoj nadležnosti.

⁸⁴ Članak 7. stavak 3. Ženevske konvencije za poboljšanje položaja vojnih ranjenika na bojnem polju.

⁸⁵ Za izvor v. u: Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 1931., br. 124 – XXXVII.

⁸⁶ Unatoč tome što nakon 1980. godine koristi znak crvenog polumjeseca, Iran i dalje zadržao pravo koristiti i znak crvenog lava i sunca i zato je taj znak još uvijek priznat Ženevskim konvencijama.

⁸⁷ Gasser, Hans-Peter, Acts of Terror, "Terrorism" and International Humanitarian Law, *International Review of the Red Cross*, vol. 84, br. 847, 2002., str. 36 – 37.

⁸⁸ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Adoption of an Additional Distinctive Emblem (Protocol III), usvojen je 8. prosinca 2005. godine; stupio na snagu 14. siječnja 2007. godine; do svibnja 2008. ratificiran od strane 28 država. Podaci dostupni na: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/CONVPRES?OpenView>.

Iako je razvoj međunarodnog prava od sredine XX. stoljeća naovamo postavio neke nove temelje shvaćanju državne suverenosti, pa je tako suverenost relativizirana u okviru ovlasti Vijeća sigurnosti UN-a da djeluju temeljem Glave VII Povelje Un-a u smislu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, svjedoci smo činjenice da se odredbe humanitarnog prava u situacijama nemeđunarodnih oružanih sukoba često krše. To posljedično naglašava razliku u tretmanu žrtava različitih kategorija oružanih sukoba, unatoč novijim tendencijama razvoja koje predlažu primjenu pravila o međunarodnim oružanim sukobima i u nemeđunarodnim, kako bi se na taj način ojačala zaštita žrtava sukoba, neovisno o njihovom predznaku. Sa stajališta žrtve, a u kontekstu ljudskih patnji i gubitaka - predznak sukoba gubi na važnosti. Veliki broj akcija Međunarodnog odbora Crvenog križa od kraja Drugog svjetskog rata naovamo usmjera i naglašava razvoj te tendencije. U skladu sa stavom da je stiglo vrijeme za pronalaženje novih, učinkovitijih putova humanitarne zaštite žrtava oružanih sukoba općenito, bit će zanimljivo promatrati daljnji razvoj međunarodnog humanitarnog prava.

6. Literatura

- Andrassy, Juraj Bakotić, Božidar Seršić, Maja Vukas Budislav, Međunarodno pravo 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- Bugnion, François, The International Committee of the Red Cross and the Protection of War Victims, International Committee of the Red Cross, 2003.
- Doswald – Beck, Louise, Vité, Sylvain, International Humanitarian Law and Human Rights Law, International Review of the Red Cross, vol. 75, br. 293, 1993., str. 94 – 119.
- Dunant, Henry, A Memory of Solferino, International Committee of Red Cross, Geneva, 1986.
- Gasser, Hans-Peter, Međunarodno humanitarno pravo, uvodna razmatranja, Međunarodni odbor Crvenog križa, Zagreb, 2000.
- Gasser, Hans-Peter, Acts of Terror, “Terrorism” and International Humanitarian Law, International Review of the Red Cross, vol. 84, br. 847, 2002., str. 547 – 570.
- Hoffman, Michael H., Rights and Duties, as Captives and Captors, on Non-state Interveners During International and Internal Armed Conflict, American Society of International Law Proceedings, vol. 96, 2002., str. 32 – 35.
- Kalshoven, Frits, Ograničenja vođenja rata, Međunarodni odbor Crvenog križa, Zagreb, 2001.
- Lopez, Laura, Uncivil Wars: The Challenge of Applying International Humanitarian Law to Internal Armed Conflict, New York University Law Review, vol. 69, br. 4 – 5, 1994., str. 916 – 1012.
- Lubell, Noam, Challenges in Applying Human Rights Law to Armed Conflict, International Review of Red Cross, vol. 87, broj 860, 2005., str. 737 – 754.
- Meron, Theodor, Answering for War Crimes: Lessons from the Balkans, Foreign Affairs, vol. 76, br. 1, 1997., str. 2 – 8.
- Moir, Lindsay, The Law of Internal Armed Conflict, Cambridge Studies in International and Comparative Law, Cambridge, 2003.
- Roach, Ashley, Application of Humanitarian Law in Non-International Armed Conflicts, American Society of International Law Proceedings, vol. 85, 1991., str. 98 – 100.
- Shaw, Malcolm N., International Law, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Stoffels, Ruth Abril, Legal Regulation of Humanitarian Assistance in Armed Conflict: Achievements and Gaps, International Review of the Red Cross, vol. 86, br. 855, 2004., str. 515 – 546.

D. Sc. Sandra Fabijanić Gagro – senior assistant teacher, junior researcher, Faculty of Law, University of Rijeka

PROTECTION OF PERSONS IN NON-INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS

Summary

The main goal of international humanitarian law is to reduce the armed conflicts consequences. This can be done by restriction of armed operations means and methods choice, introducing standards that set forth the objects and goals that must not be attacked, the persons exempted from attack and their treatment. One of the main restrictions in conducting enmity has been imposed upon states in sense of persons- anyone who is not directly involved in enmities must be protected. The issue of victims and civilians protection in armed conflicts is not less important than in non-international armed conflicts situations, indeed. Regarding the number of non-international armed conflicts and violence modalities that we were facing in the course of the 20th century the intensified need for victims protection of such armed conflicts should be emphasized.

The basis of regulations on non-international armed conflicts victims protection is implied by art. 3 common to the Geneva conventions listing the rules of conduct, recognized as an expression of basic humanity considerations. Supplementary protocol II, as an instrument of twenty-eight articles referring to non-international armed conflict victims protection elaborates and expands on the protections proclaimed by art. 3.

Key words: international humanitarian law, non-international armed conflicts, non-international armed conflict victims protection, art. 3 common to the Geneva conventions, Supplementary protocol II

Dr. Sandra Fabijanić Gagro, höhere Assistentin, Nachwuchswissenschaftlerin, Fakultät für Rechtswissenschaften in Rijeka

PERSONENSCHUTZ IN NICHT-INTERNATIONALEN WAFFENKONFLIKTEN

Zusammenfassung

Das Grundziel des humanitären Völkerrechts ist es, die Folgen der Waffenkonflikte zu mildern. Es lässt sich durch Einschränkung der Wahl von Mitteln und Methoden der Durchführung von Waffenoperationen realisieren sowie durch Erlassen neuer Normen zur Bestimmung von Objekten und Zielen, die nicht angegriffen werden dürfen und von Personen, die von solchen Angriffen ausgenommen werden müssen, sowie auf welche Weise solche Personen zu behandeln sind. Eine der grundlegenden Einschränkungen im Falle der Waffenkonflikte wurde den Staaten in Bezug auf Behandlung von Personen auferlegt: Jeder, der nicht unmittelbar an feindlichen Konflikten beteiligt ist, muss geschützt werden. Die Frage

des Schutzes von Opfern der Waffenkonflikte und Zivilisten ist keinesfalls von geringerer Bedeutung in Situationen der nicht-internationalen Waffenkonflikte. Mit Rücksicht auf die Anzahl der nicht-internationalen Waffenkonflikte und die Modalitäten der Misshandlung, die im Laufe des 20. Jh. stattgefunden haben, ist es erforderlich, einen stärkeren Bedarf an Schutz der Opfer dieser Art der Waffenkonflikte zu betonen. Die Grundlage für die Regelung des Schutzes von Opfern der nicht-internationalen Waffenkonflikte beinhaltet Art. 3, der in allen Genfer Konventionen enthalten ist und in dem eine Liste von Verhaltensregeln gezählt wird, die heute als Ausdruck der grundlegenden menschenfreundlichen Beachtung anerkannt sind. Das Zusatzprotokoll II als Dokument, das dem Schutz von Opfern der nicht-internationalen Waffenkonflikten gewidmet ist, regelt und erweitert durch seine achtundneunzig Artikel die im gemeinsamen Art. 3 proklamierten Schutzrechte.

Schlüsselwörter: humanitäres Völkerrecht, nicht-internationale Waffenkonflikte, Schutz der Opfer der nicht-internationalen Waffenkonflikte, der für alle Genfer Konventionen gemeinsame Art. 3, das Zusatzprotokoll II.

Dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro, maître assistant, Faculté de droit de Rijeka

LA PROTECTION DES PERSONNES DANS LES CONFLITS ARMÉS LOCAUX

Résumé

Le but principal du droit humanitaire international est d'atténuer les conséquences des conflits armés. Il est possible d'atteindre ce but par la limitation du choix des moyens et des méthodes de conduite des opérations de combat, et en prenant en compte les normes qui déterminent les cibles et les personnes à protéger ainsi que les règles à leur appliquer.

L'une des limitations essentielles imposée aux états dans la conduite des conflits, oblige à la protection des personnes ne participant pas aux conflits.

La question de la protection des victimes des conflits armés et des populations civiles n'est pas moins importante dans les situations de conflits armés locaux, bien au contraire. En prenant en considération le nombre des conflits locaux armés ainsi que les exactions dont nous avons été témoins au cours du 20ème siècle il serait nécessaire de mettre en avant la nécessité de protéger particulièrement les victimes de ce genre de conflit.

L'article 3, commun a toutes les conventions de Genève pose le fondement des règles sur la protection des victimes des conflits armés locaux. Il précise la liste des règles de conduite humanitaire universellement reconnues. Son protocole additionnel II, dans ses 28 articles, qui se rapportent en totalité à la protection des victimes des conflits armés locaux, développe et précise la notion de protection énoncée dans le dit article 3.

Mots clés : droit humanitaire international, conflits armés locaux, protection des victimes des conflits armés locaux, article 3 des conventions de Genève, protocole additionnel II.